

Sonja Lilius

30.10.2020

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Melan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle työntekijän eläkelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö STM 081:00/2019)**Esityksen sisältö**

Esityksen tavoitteena on ajanmukaistaa lakisääteisten eläkejärjestelmien perhe-eläketurva vastaamaan yhteiskunnan ja perheiden muuttuneisiin tarpeisiin. Jatkossa perhe-eläkejärjestelmät turvaisivat edunjäätäjän kuolemaa seuranneen sopeutumisvaiheen toimeentuloa. Uudistuksen tavoitteena on myös parantaa lasten ja lapsiperheiden asemaa sekä kohdentaa perhe-eläke-etuuksia uudelleen ottaen huomioon työelämässä, perheiden rakenteissa ja yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset.

Esityksen tavoitteena on myös kohdentaa perhe-eläke-etuuksia lapsille ja lapsiperheille sekä osaltaan turvata työeläkejärjestelmän rahoituksellista kestävyyttä.

Työeläkelakien mukaista perhe-eläkettä ehdotetaan muutettavaksi leskeneläkkeen osalta siten, että leskeneläke muutetaan määräaikaiseksi ja että leskeneläkettä maksetaan tietyin edellytyksin myös edunjäätäjän kanssa yhteistaloudessa avioliittoa solmimatta asuneelle puolisolle.

Työeläkelakien mukaisen lapseneläkkeen osalta ehdotetaan, että lapseneläkkeen päättymisikää nostetaan kahdella vuodella eli kunnes lapsi täyttää 20 vuotta ja että lesken laskennallinen osuus perhe-eläkkeestä maksetaan lapseneläkkeenä lapselle, jos leskeneläkkeen saajaa ei ole. Kansaneläkelain mukaista perhe-eläkettä ehdotetaan muutettavaksi leskeneläkkeen osalta vastaavasti kuin työeläkejärjestelmän leskeneläkettä. Kansaneläkelain mukaista lapseneläkettä ei ehdoteta muutettavaksi. Lisäksi lakeihin ehdotetaan tehtäväksi joitain teknisluonteisia täsmennyksiä.

Esitettyjä muutoksia leskeneläkkeen keston rajaamisesta sovellettaisiin vuonna 1975 ja sen jälkeen syntyneisiin leskiin, jos edunjäätävä kuolee ehdotettujen lakien tultua voimaan. Muutokset eivät siten koskisi maksussa olevia leskeneläkkeitä eivätkä ennen vuotta 1975 syntyneitä leskiä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2022 talousarvioesitykseen. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022.

Maatalousyrittäjän eläkelakiin on ehdotettu sisällöltään vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelakiin.

Leskeneläkettä koskevat muutokset

Ehdotuksen mukaan muutokset eivät koske maksussa olevia eläkkeitä ja leskeneläkkeen määräaikaisuuden osalta muutokseen on otettu pitkä siirtymisaika sen kokiessa vuonna 1975 ja sen jälkeen syntyneitä leskiä, kun edunjäätävä kuolee 1.1.2022

30.10.2020

jälkeen. Eläkettä maksettaisiin tällöin kymmenen vuoden ajan edunjättäjän kuolemasta, mutta kuitenkin aina vähintään siihen asti, kun nuorin lapseneläkkeeseen oikeutettu täyttää 18 vuotta. Mela pitää lakiesityksessä ehdotettua siirtymäaikaa perhe-eläkkeen muuttumiselle määräaikaiseksi riittävänä muutokseen sopeutumiselle. Esityksestä ei kuitenkaan ilmene, millä perusteella juuri vuosi 1975 on valittu ratkaisevaksi syntymävuodeksi.

Toinen keskeinen uudistus on, että 1.1.2022 lukien työeläkelakien ja kansaneläkelain mukaiseen leskeneläkkeeseen olisivat jatkossa oikeutettuja myös yhteistaloudessa edunjättäjän kanssa asuvat avopuolisot, jotka ovat viisi vuotta asuneet yhteistaloudessa edunjättäjän kanssa ja joilla on edunjättäjän kanssa yhteinen alaikäinen lapsi. Tätä leskeneläkettä maksettaisiin enintään siihen asti, kunnes yhteinen lapsi täyttää 18 vuotta. Yhteistalouden tulisi olla jatkunut ennen edunjättäjän kuolemaa vähintään viisi vuotta. Ehdotus parantaisi lapsiperheiden tilannetta perhemuodosta riippumatta. Mela pitää ehdotusta kannatettavana ottaen huomioon perheiden rakenteissa tapahtuneet muutokset viime vuosikymmeninä.

Mela toteaa kuitenkin, että sosiaaliturvalainsäädännössä avopuolisot on yleensä rinnastettu aviopuolisoon myönnettyjen etuuksien osalta, ja jos edellytykset täyttyvät, ei myönnettyjen etuuksien ehdoissa muutoin ole yleensä ollut eroja. Näin on esimerkiksi maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilaissa, joissa avopuolisolla voi nykyisin myös olla oikeus perhe-eläkkeeseen. Esityksessä avopuolisoiden asema parani, kun heille tulisi tietyin ehdoin oikeus leskeneläkkeeseen. Perhe-eläkkeen maksaminen rajautuisi siihen, kunnes yhteinen lapsi täyttää 18 vuotta toisin kuin aviopuolisolla, joilla olisi oikeus toistaiseksi myönnettyyn perhe-eläkkeeseen, jos edunsaaja olisi syntynyt ennen vuotta 1975. Vuonna 1975 ja sen jälkeen syntyneillä aviopuolisolla olisi oikeus perhe-eläkkeeseen vähintään 10 vuoden ajaksi ja senkin yli aina siihen saakka kunnes nuorin lapseneläkkeeseen oikeutetuista lapsista täyttää 18 vuotta. Lisäksi sellaiset perheet, joissa yhteistalous olisi ehtinyt kestää esimerkiksi vain kolme vuotta, mutta yhteinen lapsi olisi, jäisivät edelleen leskeneläkkeen osalta järjestelmän ulkopuolelle. Kokonaisuudessaan ehdotetut muutokset kuitenkin parantavat avoliitossa syntyneiden lasten toimeentuloturvaa toisen huoltajan kuollessa.

Mela toimeenpanee myös maatalousyrittäjien työtapaturma- ja ammattitautijärjestelmää ja kuoleman aiheutuessa tapaturman johdosta maatalousyrittäjätyössä, edunjättäjän avopuolisolla on hieman erilaisin ehdoin oikeus perhe-eläkkeeseen tapaturmajärjestelmästä. Maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain mukaan avopuolisolla on oikeus leskeneläkkeeseen, mikäli hän eli edunjättäjän kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa ja jonka kanssa hänellä on tai on ollut yhteinen lapsi taikka julkisen notaarin oikeaksi todistama sopimus keskinäisestä elatuksesta. Mikäli henkilöllä on oikeus sekä MATAL:n että MYEL:n mukaiseen perhe-eläkkeeseen MYEL:n mukaisesta perhe-eläkkeestä vähennetään MATAL:n mukainen perhe-eläke. Mikäli edunjättäjä kuolisi MATAL:n mukaisessa työtapaturmassa, yhteisen lapsen perusteella avopuolisolla olisi lähtökohtaisesti aina oikeus MATAL:n mukaiseen perhe-eläkkeeseen, vaikka oikeus MYEL:n mukaiseen eläkkeeseen

30.10.2020

seen ei täyttyisi viiden vuoden yhteisasumisen perusteella. Mikäli leskellä ei olisi oikeutta MYEL:n mukaiseen leskeneläkkeeseen, jos avoliitto olisi kestänyt vain 3 vuotta, MYEL:n mukainen leskeneläkkeen lisäosa maksettaisiin lapselle. Etuuksia yhteensovittaessa lapseneläkkeestä vähennettäisiin MATAL:n mukainen perhe-eläke. Järjestelmän toimeenpanon kannalta Mela ei näe asiassa ongelmaa, mutta avopuolisotilanteissa lesken voi olla vaikea ymmärtää, että edunsaajakäsité on MYEL- ja MATA-järjestelmissä erilainen. Samantyyppinen tilanne on toisaalta nykyisinkin, kun työeläkejärjestelmässä avopuolisolla ei ole lainkaan leskeneläkeoikeutta.

Lapseneläkettä koskevat muutokset

Esityksessä ehdotetaan lapsen eläkeoikeuden jatkamista nykyistä kaksi vuotta pidempään eli kunnes lapsi täyttää 20 vuotta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan työeläkelakien mukaisen lapseneläkkeen osalta, että lesken laskennallinen perhe-eläkeosuus maksetaan lapseneläkkeenä lapselle, jos leskeneläkkeensaajaa ei ole. Ehdotetut muutokset tulisivat tältäkin osin voimaan heti 1.1.2022 ja koskisivat myös lapsia, joilla on jo maksussa lapseneläke.

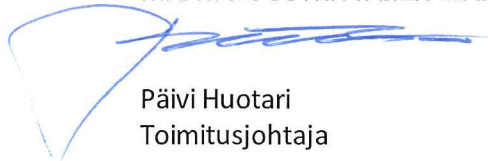
Ehdotetut muutokset parantavat lapseneläkkeen saajan taloudellista asemaa, koska lapseneläke olisi ajallisesti ja osalla lapsilla myös määrällisesti paremmalla tasolla. Mela pitää lapseneläkkeeseen ehdotettuja muutoksia kannatettavina.

Voimaantulosäännökset

Voimaantulosäännösten mukaan laki ehdotetaan tulevan voimaan 1.1.2022. Lakia sovelletaan vuonna 1975 ja sen jälkeen syntyneisiin edunsaajiin, jos perhe-eläkkeeseen oikeuttava eläketapahtuma on sattunut lain voimaantulon jälkeen. Osa ehdotetuista muutoksista tulee kuitenkin heti 1.1.2022 voimaan kuten esimerkiksi avopuolison oikeus leskeneläkkeeseen, jos eläketapahtuma on sattunut lain voimaantulon jälkeen ja oikeus lapseneläkkeeseen 20 vuoden ikään saakka. Melalla on ollut eräitä teknisluonteisia huomioita ehdotettuihin voimaantulosäännöksiin, joista on erikseen viestitty sosiaali- ja terveysministeriölle.

Kokonaisuudessaan Mela pitää esityksen tavoitteita ottaa huomioon työelämässä, perheiden rakenteissa ja yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset kannatettavina. On hyvä, että uudistuksella pyritään tukemaan nimenomaan lapsiperheiden toimeentuloa ja että avopuolisot myös työeläkejärjestelmässä tulevat etuuteen oikeutettujen piiriin. Ehdotukset parantavat lasten ja lapsiperheiden asemaa, mitä on pidettävä kannatettavana.

MAATALOUSYRITTÄJIEN ELÄKELAITOS

Päivi Huotari
Toimitusjohtaja

Sonja Lilius
Kehityspäällikkö

